

Okrutnost Austrije-Ugareske protiv Hrvata.

Draga braco!

Dok vas Austrija šalje boriti se, kukajući pod jarmom okrutna zapta, protiv talijancima — koji se bratski postupaju s vašim drugima koji su zarobljeni — ta Austrija prihvaća sgodu vaše udaljenosti te izsječe i metnuje na muke u vašjem kućama s nečuvenom okrutnošću, vaše žene, vaše roditelje i čak vaše djetesce. Pokolj, koje je htjeo austrijski-ugarski Car, dojavio je vaš veliki pjesnik, Tresić-Pavičić, u bečkom parlamentu. Njegove dokazane dojave, na koje je zasutela bečka štampa i koje hrvatska i slovinska štampa nije mogla objelodaniti jer austrijske i ugarske vlade nijesu joj dopustile, bile su objelodanjene u listovima drugih naroda i cijeli se je svijet grozio.

Draga braco!

Talijanci žele kako vi osloboditi svoju rođenu braću, koja je ostala pod grdnim jarmom Habsburške Kuće; te voštijuci na nju, talijanci se bore i za vaše oslobođenje. Kada će Habsburška Kuća izčeznuti iz svijeta, doversiti će se vaše suze, vaše tuge, uništenje vašega naroga.

Tresić-Pavičić dojavio je cijelomu svijetu da su vlada austrijska i ugarska htjele uništiti narode, koji su njima podloženi, te moći tako lašnje ovjem narodima zapovjedati.

« Naš narod — rekao je u bečkom parlamentu Tresić-Pavičić — poslan je i u ovome ratu, kako vazda, u prvome redu bitkah, ostavljen do svršena rozora pod gradom topničkih i pušanih zrnah, dok u otadžini izkorjen je na vjesalima, s olovom, s bajonetama, s tamnicama, s progonstvima, s vojnim sudima, s gladom, s poljanama okupa i bolestima narocito pobudjivanim. U tamnicama gradackim, ljecnik istijeh tamnica — dvorski savjetnik doktor Hoffmann — ruzio je bez milosrdja jadnu našu braću i često je rekao da bi se moralo podmetnuti mjmima otrov jer su kasnili umrieti naravnom smrću. U Mostaru — gdje su bacili u tamnicu zastupnika Ivana Lupisa i novinara Domića — tamničar, Gaspar, Schaller, plašio je zatvorenike, sibajući ih do krvi s gvozdenim štapom, koji je on zvao, Kronprinz (Kraljević). Samo novac mogao je za jedan casak umiritiga. Schaller je sibao pravoslavna popa Tisa dok nije izgubio razum, a to jer je dielio s drugim gladnim ono malo hrane što je imao.

« Protiv taocima — izabrani izmedju osobah više stovanih od žitelja — mučenstvo je bilo toliko veliko da malo od njih su ostali živi. Svaki je bio predan dvama muslomanima, oboruzani do ocima i koje su poucavali ovako: kad čutite najmali štopot, proboditemu srce s bajonetom; razbijtemu glavu kad čutite pucati u sumi; ako se makne desno, ubite ga; ako se makne lievke, posjecite ga.

« Malo od ovih, koji su preostali u životu, bili su odvedjeni goli, gladni, onevjesčeni u Aradu, gdje su se već nalazile hiljade drugih zatvorenika, dosli iz Bosnje-Hercegovine i iz Sriema. Uzduž puta, glota ugarska izgrdili su ih, pljunuli su im na obrazu i bacili su na njih kamene. Nahrpavani u dugim tamnikima tvrdjavo, razvijelo se medju njima tifus (ogniica), te su na hiljade umrli. Za zime mrtvi su

U. R. 2150

bili svučeni za obuču žive. Često su živi morali spavati blizu mrtva za mnogo noći. Pak su napokon ljesine bile bacane hrpimice na kola, gdje su bile poredjene od jednoga ciganina, koji, s križom u ruku, grohotom se smijase, dok oko kola ugarski vojnici klicahu od veselja. Istinito noćno pijančevanje vjesticah! Mrtvi u Aradu su od 3000 do 4000!

« U Doboju bilo je još gore. Žene, stari, djeca bosanski i hrcegovci — koji su bili prisiljeni ostaviti svoje kuće blizu granice Srbije i Crnegore — morali su putovati mnogo dana na kola živina, izloženi zimi, kiši, vjetru, gladu. Sva ova celjad je bila zatvorena u kolibam koje su do tada služile kao bolnice za konje i koje su bile pokvarene od svih konjskih bolesti i svakijeh vrsta buba i rezavca. Brzo počinjuse harati srb, tifus (ognjica), crne boginje i kolera. Izmedju toliko haranja, čuvari uredjivahu ženama da se sa svim svuce, te se zabavljahu brijati mjima dlake na tielo uzprkos njihovu vikanju i placu. Napokon su jadnicam mazali ude s nekom prilikom masti.

« Ženama, koje su imala četiri ili pet djetica, svako pet dana davali su jedan vojnički hljeb. Često se je dogodilo da je majka bila već umrla dok ju je njezin mali sin zvao pitajući joj hljeba. Računi se da su u Doboju umrli više od 8000 nevinih.

« General Potiorek, bosanski samodržac, izvršivajući naredbu da budu odalečeni od granica svi srbi podloženi Austriji, odredi da neposlušnici budu ubijeni. Ali vojnici njesu ubili svih u jedanput, nego malo po malo, tako da bi živi mogli ukopati mrtve i da njima ne bi ostalo nego mali trud ukopati one koji su zadnji ostali. U Čelebicu, vojnici, bez naredbe, podsjeće najviši dio muškoga stanovnistva od 16 do 60 godina. U selu Golubinao vojnici su turili s bajonetam zitelje u dvojiste učionice, te su ih strijelili kao kunjce u kobaci.

« Nema ljudske maste koja može smisliti sve načine koje su bili upotrebljeni za ubiti ovu jadnu celjad. Strjelili su je s mitraljozima, bacali su je u Savu, vezali su je na stoge siena koje su upalivali. U okolišu Zubca objesali su bez suda 80 osoba; u Trebinje 103 osoba izmedju kojih 39 samo jer su bile odlične osobe. Za istoga povoda bile su objesane u Fociji 72 osobe. Nije moguće dati broj objesanih u Serajevu, u Bielini, i drugdje; ali se zna da je jedan sami bataljun ugarski, poslan u onjem mjestima, donio sobom hiljadu metra konopa. U Tuzli bili su vidjeni visjeti o granama drva više nego 300 tjelasa odličnih srba. Tvrdi se da je sami general Potiorek potpisao svojom rukom 3000 osuda na smrt.

« Prognani iz Istrije umrieli su kao muhe radi zime, glada, tifusa, i drugijeh bolesti. Jedan istranski župnik, Ljubomir Nicolčić, objelodanio je u listovima hrvat. skim knjigu u kojoj je priznao da je blaoslavio u Gmündeju i u Möllersdorf-u više od 2000 ljesina hrvata prognana iz Istrije. Učenik ljekarstva, Niko B. Martinović, crnogorac, pripovieda da je vidio umrieti u Štajerskoj više od 8000 hrvata prognana iz Istrije. »

Ovdje se svrši poznati dio groznoga razgovora Tresića-Pavičića. Pripoviedanje suznja, koji su pobjegli ili su bili oslobođeni, puni su istih groznih strahota. Ta jadna zarobljena celjad trpi glad; tućena je, more raditi kao živine i to kad su ih svucili prije svojih odjeca, cizma, prsnika i čak gacica.

Nepostenje Habsburgske Kuće jednako je svome licemjerstvu. Valja da budo sada razgnječena, da nomoze tako više vladati na svijetu.